

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1920 kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående
anslag för understöd i vissa fall åt genom tobaksmono-
polets införande nödlidande personer.*

(3:e avd.)

I den till riksdagen den 7 januari 1920 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t, under åberopande av punkt 37 av det vid sjunde huvudtiteln fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att till riksdagen avlätas angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer, bland de extra anslagen under samma huvudtitel för år 1921 för ändamålet beräkna ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i den till riksdagen den 7 januari 1920 avlåtna propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1920 (nr 2), under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag (punkt 37), föreslagit riksdagen att i avbidan på blivande proposition å tilläggsstat för år 1920 för ovan angivna ändamål beräkna ett förslagsanslag å 140,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 30 januari 1920 dagtecknad proposition, nr 66, som för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer i enlighet med de av chefen för finans-
Bihang till riksdagens protokoll 1920. 6 saml. 26 häft. (Nr 33.)

departementet i sagda statsrådsprotokoll angivna grunder under sjunde huvudtiteln anvisa

å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 150,000 kronor,

samt å tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag å 150,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet tillåter sig utskottet hänvisa till sistberörda statsrådsprotokoll.

Sedan aktiebolaget svenska tobaksmonopolet till Kungl. Maj:ts förfogande ställt ett belopp av 125,000 kronor att enligt de grunder, Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma, användas till understödjande i vissa fall av genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer, har Kungl. Maj:t den 2 augusti 1919 utfärdat kungörelse i ämnet (Svensk författningssamling nr 535 och 536).

Understöd utgår enligt nämnda kungörelse till inom landet bosatt arbetslös person, som vid tiden för tobaksmonopolets införande var inom tobakshanteringen stadigvarande sysselsatt, jämte hans familj under förutsättning, att han 1) utan eget förvållande saknar arbetsinkomst och befunnits vara i trängande behov av understöd, 2) på grund av hög ålder, sjukdom eller lyte eller dylikt icke är arbetsför, samt 3) icke för egen del åtnjuter full försörjning av fattigvården. Understödet utgår för en var med det belopp, som med hänsyn till hans mer eller mindre trängande behov finnes skäligt, dock högst med 3 kronor per dag för man och hustru, 2 kronor per dag för ensamstående person samt 60 öre per dag för inom eller utom äktenskapet fött barn under femton år. Ansökning om understöd skall göras hos den jämlikt kungl. cirkuläret den 18 augusti 1914 tillsatta arbetslöshets- och hjälpkommitté i den kommun, där sökanden uppehåller sig, eller, om sådan kommitté där ej finnes, hos kommunalnämnden eller däremot svarande kommunala myndighet. Understöd förskjutes av vederbörande kommitté eller kommunala myndighet, men ersättes till hela sitt belopp av de till statens förfogande ställda medel, dock allenast under förutsättning att vad av kommunala medel förskjutits angivits icke vara fattigvårdsunderstöd och icke föranlett indragning av understöd, som utgår enligt gällande fattigvårdslagstiftning. Efter varje månads utgång äger vederbörande kommitté eller kommunala myndighet att till statens arbetslöshetskommission ingiva framställning om utbekommande av ersättning för under månaden utlämnade understöd, och åligger det kommissionen att därvid bestämma ersättningsbeloppens storlek.

I skrivelse till chefen för finansdepartementet den 20 november 1919 har statens arbetslöshetskommission anmält, att av ovan omför-

mälda anslag å 125,000 kronor för augusti, september och oktober månader utbetalts tillsammans 52,484 kronor 30 öre samt att det utbetalda understödet fördelade sig på följande kategorier av understödstagare: i 57 fall hade understöd utgått till man och hustru, i 61 fall till ensamstående män, i 190 fall till ensamstående kvinnor samt i 59 fall till barn under 15 år. Vidare har kommissionen meddelat, att till understöd för det med anslaget avsedda ändamål i fortsättningen torde komma att åtgå omkring 18,000 kronor per månad, vadan anslaget kunde beräknas bli förbrukat vid nästkommande februari månads utgång.

Den 2 december 1919 har sedermera arbetslöshetskommissionen anbefallts att avgiva *dels* yttrande angående behovet av medelsanskaffning till understödjande för tiden efter februari månads utgång av genom tobaksmonopolets införande nödlidande icke arbetsföra personer, *dels ock*, därest sådant behov ansåges föreligga, förslag till erforderligt anslagsbelopp samt de grunder, som vid understödets utbetalning borde tillämpas.

Till åtlydnad härav har arbetslöshetskommissionen i skrivelse den 9 december 1919 avgivit begärt yttrande och förslag. Därvid har kommissionen, efter att hava erinrat om, huruledes behovet av särskilda understödsanordningar till arbetslösa före detta tobaksarbetare uppkommit, samt redogjort för den reglering av understödsverksamheten, som träffats genom omförmälda, kungörelser den 2 augusti 1919, vidare anfört bland annat följande. För att få det av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet anvisade anslaget att räcka till för tiden intill utgången av nästkommande februari månad hade man nödgats fastställa en ålder av 67 år för dem, vilka på grund av hög ålder kunde komma i åtnjutande av denna hjälp, det ville säga den ålder, som enligt lagen om folkpensionering berättigade till sådan pension. Det kunde dock ifrågasättas, om icke denna åldersgräns vore väl hög för den kategori av arbetare det här gällde, och om man icke lämpligen vid en fortsatt understödsverksamhet borde bestämma en åldersgräns av 60 år. Detta kunde antagas medföra en ökad kostnad av 2,000 kronor per månad.

Behovet av fortsatt hjälp till dessa nödlidande, före detta tobaksarbetare kvarstode emellertid. Enligt kommissionens uppfattning vore bästa sättet att bispringa dessa personer att bevilja ett årligt understödsbelopp till envar, som efter prövning kunde anses därtill vara berättigad. Detta senare belopp borde enligt kommissionens uppfattning fastställas efter hörande av de organ och personer, vilka handhade fastställandet av de ersättningsbelopp, som utbetalades till de inom tobakshanteringen sysselsatta, vilka genom monopolets införande blevo arbets-

lösa. Genom tilldelandet av ett sådant årligt understödsbelopp skulle den mera komplicerade och ur flera synpunkter mindre tilltalande understödsverksamheten kunna undvikas. Därest åter understödsverksamheten ansåges böra fortsättas under år 1920 i huvudsaklig överensstämmelse med hittills gällande grunder, hade kommissionen under förutsättning *dels* att det månatliga understödsbeloppet under 1920 komme att uppgå till 20,000 kronor, *dels* att understödsbeloppen komme att som förut jämlikt kungörelsen nr 535 utgöra per dag 3 kronor för man och hustru, 2 kronor för ensamstående person över 18 år samt 60 öre för inom eller utom äktenskapet fött barn under 15 år — vilka understödsbelopp överensstämde med den allmänna understödsverksamhetens — beräknat medelsbehovet för år 1920 till 240,000 kronor. Kommissionen ansåge sig dock böra ifrågasätta, huruvida icke understödsbeloppet för dessa icke arbetsföra, före detta tobaksarbetare skäligen kunde nedsättas till $\frac{2}{3}$ av de normala satserna. I sådant fall skulle det behövliga anslagsbeloppet för år 1920 kunna beräknas till 160,000 kronor.

Socialstyrelsen, som på grund av remiss avgivit utlåtande i ämnet, har i likhet med arbetslöshetskommissionen funnit, att fortsatt hjälp till ifrågavarande personer vore behövlig och lämplig, samt att denna hjälp borde utgå under förenklade former. Enligt styrelsens uppfattning borde understödsbeloppet sättas lika för envar, manlig eller kvinnlig person, utan hänsyn till föreliggande försörjningsplikt, som efter prövning visat sig i behov av sådan hjälp. Understöd borde enligt socialstyrelsens åsikt utgå till envar självförsörjande person, som vid tiden för tobaksmonopolets införande var fast anställd inom tobakshanteringen och som vid avgången från yrket uppnått en ålder av 55 år eller på grund av lyte eller kronisk sjukdom vore till arbete oförmögen.

Beträffande understödsbeloppets storlek har styrelsen hållit före, att detsamma lämpligen borde kunna sättas till 500 kronor per person och år och utbetalas kvartalsvis i efterskott.

Vad anginge det administrativa omhändertagandet av detta understöd, ansåge styrelsen, att, så länge statens arbetslöshetskommission och dess underlydande organ ute i orterna, kommunala arbetslöshetskommittéer och kommunalnämnder, vilka handhåva den nu pågående understödsverksamheten, vore i verksamhet, dessa bäst kunde bestrida uppgiften att emottaga ansökningar, undersöka behörigheten samt till- eller avstyrka de gjorda framställningarna; däremot syntes det styrelsen, att beslut om tilldelning av understöd borde fattas av den centrala myndigheten, som i detta fall är statens arbetslöshetskommission. Omförmälda understöd syntes heller icke böra utesluta möjligheten till erhållande av annat

offentligt understöd samt i intet fall föranleda indragning av tidigare utgående understöd från fattigvårdsmyndighet.

Vad socialstyrelsen sålunda föreslagit, har av departementschefen tillstyrkts.

Med anledning av tobaksindustriens monopolisering i riket blevo på sin tid de grupper, som inom industrien ej längre kunde beredas sysselsättning, berättigade att uppbära vissa ersättningar, jämlikt beslut av 1914 års senare riksdag. De principer, som lägo till grund för fastställandet av dessa ersättningsbelopp, hade utarbetats under de normala förhållanden, som rådde före världskrigets utbrott. Såsom av propositionen framgår, hava också ersättningsbeloppen i många fall och därvid i synnerhet för dem, som på grund av ålder, sjukdom eller annan anledning icke lyckats skaffa sig arbete, numera visat sig otillräckliga, och sedan nu arbetstillfällen för dessa synas bliva allt färre, torde stora svårigheter för berörda kategori av ersättningstagare föreligga att förskaffa sig sin utkomst. Med hänsyn härtill och i betraktande av, att staten genom sitt ingripande å tobakshanteringens område måste anses hava åtminstone i viss utsträckning avhänt de personer, varom nu är fråga, deras förvärvsmöjligheter, har utskottet funnit skäligt, att från statens sida åtgärder vidtagas för fortsatt bispringande av de ekonomiskt sämst lottade bland de f. d. tobaksarbetarna. Utskottet finner sig sålunda böra tillstyrka, att understöd av statsmedel anvisas.

I likhet med socialstyrelsen och arbetslöshetskommissionen anser utskottet beviljande av ett årligt bidragsbelopp till envar, som efter prövning kan anses därtill berättigad, utgöra bästa sättet att bispringa ifrågavarande personer, då härigenom den mera komplicerade och ur flera synpunkter mindre tilltalande, till prövning ständigt återkommande understödsverksamheten undvikes.

Beträffande understödsbeloppens storlek har utskottet emellertid funnit hänsyn böra tagas, dels till att äldre kvinnliga, i vanlig mening icke arbetsföra personer måste anses hava större möjlighet än män i samma läge och ålder att genom lättare sysselsättning bereda sig någon mindre inkomst, dels ock till huruvida understödstagaren är gift eller har barn att försörja. Utskottet har härvid ansett det vara med rättvisa mest överensstämmande, att understödet bestämmes till 400 kronor för ensamstående kvinna, till 500 kronor för ensamstående man eller ensamstående kvinna med minderårigt barn, till 600 kronor för man, som har hustru eller minderårigt barn, samt till 700 kronor för äkta makar, som båda varit anställda som to-

*Utskottets
utlåtande.*

baksarbetare. Då, enligt vad i propositionen lämnade uppgifter giva vid handen, största antalet understödstagare är att söka bland ensamstående kvinnor, synes det utskottet, att, vid bifall till vad utskottet sålunda förordar, av Kungl. Maj:t äskade anslag böra kunna nedsättas till 140,000 kronor.

Utskottet, som i övrigt icke funnit skäl till erinran mot vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om sättet och grunderna för understödsverksamhetens ordnande, får sålunda hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer i enlighet med ovan angivna grunder under sjunde huvudtiteln anvisa

a) å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 140,000 kronor; samt

b) å tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag å 140,000 kronor.

Stockholm den 12 mars 1920.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, C. J. G. Swartz, A. C. Lindblad, J. Nilsson* i Skottlandshus, *N. A. Nilsson, Ollas A. Ericsson, H. M. Bäckström, J. L. Widell, C. G. Ekman, O. U. B. Olsson, O. Bergqvist* och *A. Pers* samt

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund* i Brattfors, *J. Jönsson* i Revinge, *S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *W. Bäckström, J. Erlansson, A. J. Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro, *A. E. Åkesson* och *J. D. Norman*.